

Uchwała z dnia 4 sierpnia 2006 r., III CZP 51/06

Sędzia SN Henryk Pietrkowski (przewodniczący)

Sędzia SN Teresa Bielska-Sobkowicz (sprawozdawca)

Sędzia SN Zbigniew Strus

Sąd Najwyższy w sprawie ze skargi dłużnika Sylwestra B. – właściciela firmy Przedsiębiorstwa Produkcyjno-Montażowego Budownictwa "P." o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 18 listopada 2003 r. wydanego w sprawie egzekucyjnej, dotyczącym skargi dłużnika na czynności komornika przy Sądzie Rejonowym w T., podjęte w sprawie toczącej się z wniosku wierzyciela Przedsiębiorstwa Usługowo-Handlowego "M.", sp. z o.o. w G., po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 4 sierpnia 2006 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Katowicach postanowieniem z dnia 9 marca 2006 r.:

"Czy w świetle art. 399 § 2 k.p.c. dopuszczalne jest złożenie skargi o wznowienie postępowania w sprawie zakończonej postanowieniem nie rozstrzygającym co do istoty sprawy, a w szczególności postanowieniem wydanym w następstwie rozpoznania skargi na czynności komornika?"

podjął uchwałę:

Wznowienie postępowania na podstawie określonej w art. 401¹ k.p.c. nie jest dopuszczalne w razie zakończenia go postanowieniem wydanym po rozpoznaniu zażalenia na postanowienie oddalające skargę na czynność komornika dotyczącą ustalenia kosztów postępowania egzekucyjnego.

Uzasadnienie

Przedstawione do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne powstało w związku ze skargą o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem, oddalającym zażalenie dłużnika na postanowienie Sądu pierwszej instancji, którym

oddalona została skarga na czynność komornika sądowego, polegająca na ustaleniu kosztów postępowania egzekucyjnego. Jako podstawę skargi o wznowienie postępowania, określoną w art. 401¹ k.p.c., dłużnik wskazał okoliczność, że wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 maja 2005 r., P 6/01 (OTK-A 2005, nr 5, poz. 50) art. 49 zdanie drugie ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 123, poz. 882 ze zm.), na podstawie którego Sąd Okręgowy wydał postanowienie zaskarżone skargą o wznowienie postępowania, został uznany za niezgodny z Konstytucją. Sąd Okręgowy podniósł, że art. 399 § 2 k.p.c. budzi wątpliwości, czy możliwość wznowienia postępowania na podstawie określonej w art. 401¹ k.p.c. dotyczy tylko postępowania zakończonego postanowieniem rozstrzygającym sprawę merytorycznie, czy także postępowania zakończonego postanowieniem o innym charakterze.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przedstawione przez Sąd Okręgowy zagadnienie prawne zostało sformułowane zbyt szeroko, dotyczy bowiem dopuszczalności wznowienia postępowania w sprawie zakończonej postanowieniem nierozstrzygającym co do istoty sprawy, w szczególności postanowieniem wydanym po rozpoznaniu skargi na czynności komornika. Rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego przez Sąd Najwyższy następuje jednakże tylko w takim zakresie, w jakim jest niezbędne dla rozstrzygnięcia sprawy, w sprawie zaś chodzi w rzeczywistości o dopuszczalność skargi o wznowienie postępowania od prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji, wydanego w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji, oddalające skargę na czynności komornika w postaci postanowienia o ustaleniu kosztów postępowania egzekucyjnego. Do tej zatem kwestii będą ograniczone rozważania.

Przed wejściem w życie ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. Nr 13, poz. 98 – dalej: „ustawa nowelizująca”), która dodała art. 399 § 2 k.p.c., nie było wątpliwości, że skarga o wznowienie postępowania nie była dopuszczalna od orzeczenia rozstrzygającego o kosztach postępowania (rozpoznawczego i egzekucyjnego), a także od postanowienia wydanego w postępowaniu egzekucyjnym. Pierwotne brzmienie art. 399 k.p.c. przesądzało, że wznowienie postępowania mogło nastąpić w razie zakończenia go prawomocnym

wyrokiem. Dopuszczalne było również wznowienie postępowania w razie zakończenia go prawomocnym nakazem zapłaty (art. 494 § 2 i art. 504 § 2 k.p.c.), a w postępowaniu nieprocesowym – prawomocnym postanowieniem orzekającym co do istoty sprawy (art. 399 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. oraz art. 524 k.p.c.). Ogólnie rzecz ujmując, kodeks postępowania cywilnego dopuszczał skargę o wznowienie postępowania tylko od prawomocnych kończących postępowanie orzeczeń wydanych co do istoty sprawy (merytorycznych). Zasada ta nie zmieniła się po wejściu w życie Konstytucji, której art. 190 ust. 4 przewidywał wznowienie postępowania jako skutek orzeczenia przez Trybunał Konstytucyjny o niezgodności aktu normatywnego, stanowiącego podstawę wydania prawomocnego orzeczenia sądowego, z Konstytucją, umową międzynarodową lub ustawą. Artykuł 401¹ k.p.c. kreował podstawę wznowienia nawiązującą do art. 190 ust. 4 Konstytucji, ale tylko w zakresie orzeczeń co do istoty sprawy, określonych w art. 399 k.p.c. Dopuszczalność skargi o wznowienie postępowania jedynie od prawomocnych orzeczeń co do istoty sprawy przesądzała, że skarga taka nie mogła być wniesiona od postanowienia rozstrzygającego o kosztach procesu.

Zarówno w orzecznictwie, jak i w doktrynie jednoznacznie przyjmowano także, że skarga o wznowienie postępowania nie jest dopuszczalna w postępowaniu egzekucyjnym, służy bowiem od orzeczeń korzystających z powagi rzeczy osądzonej, a takiego przymiotu postanowienia wydane w postępowaniu egzekucyjnym nie mają (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 19 września 1938 r., C. II. 206/38, OSP 1939, poz. 85, z dnia 21 sierpnia 1947 r., C. I. 305/46, "Państwo i Prawo" 1948, nr 4, s. 98-99, z dnia 13 marca 1998 r., I CKN 760/97, nie publ., z dnia 31 marca 1999 r., I CKN 15/99, OSNC 1999, nr 9, poz. 164 lub z dnia 21 lipca 1999 r., II CKN 537/99, nie publ.).

Pod rządem art. 399 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym przed wejściem w życie ustawy nowelizującej nie było zatem możliwości wznowienia postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem sądu w przedmiocie kosztów postępowania egzekucyjnego, także w sytuacji, w której podstawą wznowienia były okoliczności określone w art. 401¹ k.p.c.

Artykuł 401¹ k.p.c. został uznany za niezgodny z Konstytucją wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 października 2004 r., SK 1/04 (OTK-A Zb.Urz. 2004, nr 9, poz. 96). Za niezgodne z Konstytucją uznał Trybunał ograniczenie wznowienia postępowania, w sytuacji określonej w art. 190 ust. 4 Konstytucji tylko

do postępowań zakończonych prawomocnym wyrokiem i pozostawienie poza tą regulacją postępowań zakończonych prawomocnym postanowieniem kończącym postępowanie. Ustawa nowelizująca, uwzględniając orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, wprowadziła stosowne zmiany w kodeksie postępowania cywilnego. Dodany został art. 399 § 2, zgodnie z którym na podstawie określonej w art. 401¹ postępowanie może być wznowione również w razie zakończenia go postanowieniem, a w art. 401¹ pojęcie „wyrok” zastąpiono pojęciem „orzeczenie”. Ponadto wprowadzono art. 416¹, stanowiący, że w sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem mogą być uchylane – przy odpowiednim stosowaniu przepisów o wznowieniu postępowania – postanowienia niekończące postępowania w sprawie, jeśli zostały wydane na podstawie aktu normatywnego uznanego przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą. Zgodnie z nowym brzmieniem art. 403 § 4, można też żądać wznowienia postępowania, jeżeli na treść wyroku miało wpływ niekończące postępowania postanowienie, uchylone następnie lub zmienione zgodnie z art. 416¹. Ustawa nowelizacyjna wprowadziła także art. 359 § 2, w myśl którego postanowienia niekończące postępowania w sprawie mogą być zmieniane lub uchylane, gdy zostały wydane na podstawie aktu normatywnego, uznanego przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą.

Postanowienie, o jakim mowa w sprawie, nie może być uchylone lub zmienione na podstawie art. 416¹ k.p.c., nie zostało bowiem wydane przed wydaniem wyroku, co zresztą w postępowaniu egzekucyjnym w ogóle nie jest możliwe. Z tego względu nie może być mowy o wznowieniu postępowania na podstawie określonej w art. 403 § 4 k.p.c.

Pozostaje zatem do wyjaśnienia, czy art. 399 § 2 k.p.c., mówiąc o dopuszczalności wznowienia postępowania zakończonego postanowieniem, ma na względzie każde postępowanie, czy jedynie postępowanie w sprawie, a więc czy chodzi o sprawę jako pewną całość poddaną pod osąd, zakończoną postanowieniem merytorycznym, czy też także o związane z nią postępowania uboczne, wypadkowe, zakończone rozstrzygającym je postanowieniem, niebędącym jednak postanowieniem co do istoty sprawy.

W literaturze dotyczącej wykładni art. 399 § 2 k.p.c. dominuje stanowisko, że przepis ten odnosi się tylko do wypadków zakończenia prawomocnym

postanowieniem postępowania w sprawie, a nie jakiegokolwiek postępowania. Chodzi o merytoryczne postępowanie zakończone postanowieniem, np. postanowieniem o odrzuceniu pozwu, umorzeniu postępowania lub odrzuceniu apelacji. Stanowisko to należy podzielić, przemawiają bowiem za nim istotne argumenty. Przede wszystkim, art. 399 § 2 k.p.c. nie może być odczytywany w oderwaniu od § 1, skoro treść § 2 wyraźnie, przez użycie słowa „również”, nawiązuje do § 1. W art. 399 § 1 k.p.c. jest mowa tylko o postępowaniu zakończonym wyrokiem, niewątpliwie rozstrzygającym co do istoty sprawy, taki charakter musi mieć więc również postanowienie, o jakim mowa w § 2.

Niezależnie od tego trzeba mieć na względzie, że art. 399 § 2 k.p.c. został wprowadzony jednocześnie z art. 359 § 2, art. 403 § 4 i art. 416¹ k.p.c. Zestawienie tych przepisów wyraźnie wskazuje, że wolą ustawodawcy było zachowanie istniejącego w postępowaniu cywilnym (por. art. 394 k.p.c.) podziału na postanowienia kończące postępowanie w sprawie i postanowienia niemające takiego charakteru; tych pierwszych dotyczy art. 399 § 2 k.p.c., a pozostałych – art. 359 § 2, art. 403 § 4 i art. 416¹ k.p.c.

Postanowienie rozstrzygające o kosztach postępowania nie jest postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie, choćby nawet było ostatnim, jakie w sprawie wydano. Rozstrzyga ono jedynie kwestię uboczną, akcesoryjną względem postępowania co do istoty sprawy, nie odnosząc się w ogóle do rozstrzygnięcia sporu określonego treścią pozwu lub wniosku w postępowaniu nieprocesowym. Jego treścią jest załatwienie między stronami sprawy kosztów powstałych w toku postępowania, niezależnie od tego, czy jest to postępowanie rozpoznawcze, czy egzekucyjne. Stanowisko takie ugruntowane jest zarówno w orzecznictwie Sądu Najwyższego, jak i w doktrynie postępowania cywilnego (por. np. postanowienie z dnia 24 listopada 1965 r., III PR 22/65, OSPiKA 1966, nr 7-8, poz. 174, uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 26 czerwca 1966 r., III PZP 16/66, OSNCP 1966, nr 12, poz. 205, postanowienie z dnia 20 grudnia 1996 r., I CZ 30/96, OSNC 1997, nr 3, poz. 34).

Powyższe argumenty przemawiają za udzieleniem negatywnej odpowiedzi na przedstawione zagadnienie prawne. W tej sytuacji nie jest konieczne rozstrzygnięcie, czy art. 399 § 2 k.p.c., przez odesłanie z art. 13 § 2 k.p.c., ma zastosowanie w postępowaniu egzekucyjnym. (...)

Wobec powyższego orzeczono, jak w uchwale (art. 390 k.p.c.).

